



FORTEPIANINO DARSLARIDA MUSIQIY QOBILIYATNI SHAKILLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Atabekova Ra'no Rixsibayevna

O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi

"Musiqiy pedagogika" kafedrasida katta o'qituvchisi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8035653>

ARTICLE INFO

Received: 04th June 2023

Accepted: 12th June 2023

Online: 13th June 2023

KEY WORDS

Fortepianino, musiqa
madaniyati, klavish,
I.V.Koshmina, V.Ilina,
M.Sergeyeva, o'quv darsliklar,
metodika.

ABSTRACT

Mazkur maqolada musiqa san'atiga endi kirib kelgan yoshlarning musiqiy qobiliyatini shakillantirish haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, fortepianino darslari uchun juda foydali bo'lgan musiqashunos olimlar va fortepianino pedagoglarining asarlaridan foydalanishning ilmiy jihatlari yoritilgan.

Musiqiy ta'lim taraqqiyoti bosqichidagi jamiki o'zgarishlar, yangilanishlar bevosita ta'lim rivoji bilan bog'liq. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev iborasi bilan aytganda, "Biz ta'lim va tarbiya tizimining barcha bo'g'inlari faoliyatini bugungi zamon talablari asosida takomillashtirishni o'zimizning birinchili darajali vazifamiz deb bilamiz"¹. Yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosini, tub negizini ta'lim jarayoni va uni to'g'ri tashkil etish masalasi tashkil etadi. Yoshlarni bilim olishi va ta'lim-tarbiya jarayonida ularni barkamol shaxs etib tarbiyalash masalasining dolzarb ekanligi ham bejiz emas.

Barcha yo'nalishda rivojlanish taraqqiyot bo'lgani kabi, musiqa madaniyati, musiqa cholg'u ijrochiligida ham rivojlanishlar jadallik bilan amalga oshmoqda. Ayniqsa aytishimiz mumkin o'quvchi-bolalarning pianino cholg'usiga bo'lgan qiziqishi, mehri juda yuqoridir. Biz pianino orqali ularning ichki dunyosini komillik sari yetaklab, tarbiyalashimiz mumkin bo'ladi. Keling musiqa san'atiga endi qadam qo'ygan o'quvchilarning fortepiano orqali musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish haqida fikr-mulohazalar yurutsak.

Fortepianino darslarida bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari va texnikasi, o'quvchilarning tasavvurlari, musiqaning ijodiy idroklari muhim ro'l o'ynaydi. Kichik sinflarda fortepianino darslarida musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun o'qituvchilarga quyida keltirilgan qo'llanmalar va to'plamlarga tayanishni tavsiya etamiz.

Avvalo, biz I.V.Koshmina, V.Ilina, M.Sergeyeva tomonidan tuzilgan "maktab yoshidagi bolalar uchun musiqiy asarlar" to'plamini jalb qildik. To'plamda bolalarning musiqiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan turli xil musiqiy va adabiy ijrolar va asarlar. Taqdim etilgan asarlarda bolalarni musiqa, musiqa va teatr improvizatsiyasi, tasviriy san'at vositalari

¹ Sh. Mirziyoyev. Milliy taraqqiyot va yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1 – jild. – T.: "O'zbekiston" HMIYU. 2017, 124 – 6.



bilan har tomonlama rivojlantirish va tarbiyalash amalga oshirilmogda. Pianino darslari uchun metodik tavsiyalar taqdim etilgan o'qituvchi E.P. Limanskaya tomonidan yaratilgan "yosh bastakor" dasturi musiqiy parchalar va kompozitsiyalarni ongli ravishda ijro etuvchi o'quvchilarning musiqiy savodxonligini rivojlantirishga yordam beradi.

Besh yil davomida mo'ljallangan dasturda ularni bajarish bo'yicha topshiriqlar va tavsiyalar, shuningdek ularni bajarish ketma-ketligi batafsil tavsiflanadi. Yosh o'quvchilar uchun materiallar "pesalar-ertaklar", "musiqa hayvonot bog'i", "biz ertaklarga qanday musiqa yozamiz" kabi asarlar mavjud. Shu nuqtai nazardan rivojlanish musiqiy qobiliyat bolalar pianino darslar uslubiy qiymati texnikasi "Rivojlantirish, musiqiy eshitish" G.I. Shatkovskaya, unda o'rganish nazariy musiqiy material oson va tez, chunki, birinchidan, talabalar qabul qilish, o'rniga bir katta soni musiqiy tushunchalar, bir aniq fikr haqida asoslari pianino chalish; ikkinchidan, tomonidan qabul bola pianino darslar bilim, aslida ishlatiladi.

Bu G. I. Shatkovskiy uslubining asosiy tamoyilidir — barcha tushunchalar va amaliy metodlar to'g'ridan-to'g'ri musiqa sinfida qo'llaniladi va o'rnatiladi. Hozirgi nazariy bilimlarga qo'shimcha ravishda, pianino darslarida yosh o'quvchilar imkon qadar tezroq bolaning musiqiy qobiliyatlarini aniqlashga imkon beradigan yozish va improvizatsiya ko'nikmalariga ega bo'lishadi. L.M. Boruxzonning "musiqiy xayol alifbosi" fortepiano qo'llanmasi va L.L. Volchek, shuningdek, turli darajadagi iqtidorli o'rta va o'rta maktab o'quvchilarining musiqiy rivojlanishiga bag'ishlangan. Qo'llanmaning maqsadi-o'quvchi musiqa ijodini dunyoga tanishtirish, uni musiqa asboblari chalish, turli xil majoziy mazmundagi mini-o'yinlar yozish, bolalar qo'shiqlariga hamrohlik qilish, musiqiy ertaklarni yozish. "Musiqiy fantaziya alifbosi" qo'llanmasi asbobdagi musiqa materialini o'rganish va ijro etishni emas, balki fortepiano darslarida musiqiy kompozitsiyalarning boshlang'ich usullarini maksimal darajada assimilyatsiya qilish uchun musiqiy ifoda vositalarini tahlil qilish va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Qo'llanmaning musiqiy misollari o'quvchi turli kompozitorlardan musiqiy ijodning muayyan usulini ko'rib chiqishi uchun yaratilgan. Bolaning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, shuningdek, o'quvchining tasavvurini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi aloqani yaxshilash, fortepiano darslarida qiziqish va qiziqish muhitini yaratish bilan bog'liq. Shuning uchun A.L. Makliginning o'qituvchilar uchun "biz pianino yaratamiz" deb nomlangan o'quv qo'llanmasi qiziqarli, unda garmonik vositalarni amaliy rivojlantirish bo'yicha dastlabki mashqlar to'plami, asbobni chalishda musiqiy shakl hissi bilan eng oddiy ko'nikmalarni rivojlantirish. Materialning murakkabligi darajasiga qarab, ushbu qo'llanma yangi boshlanuvchilar uchun mo'ljallangan bo'lsa-da, ba'zi hollarda katta yoshdagi bolalar bilan ishlashda foydalanish mumkin.

E.Turgeneva va A Malyukovning o'quv qo'llanmasi eshitish, transponizatsiya qilish va bolalar musiqa ijodiyoti rivoji bo'yicha tanlov ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Yosh o'quvchilar uchun mo'ljallangan qo'llanmaning birinchi qismida pianino o'rganish uchun tayyorgarlik davri materiallari kiritilgan, turli xil spektakl va musiqalarni tanlash tasvirlangan, shuningdek transponizatsiya kursining bevosita sharti bo'lgan ijodiy vazifalar taqdim etilgan. Ushbu qo'llanmalar va to'plamlardan tashqari, E.B. Stepanovanning "umumiy fortepiano sinfida jazz improvizatsiyasi elementlaridan foydalanish" dasturidan ham foydalanishingiz mumkin, T.Smironovning "pianoforte. M.Smironovning "yosh pianinchilarning dastlabki



ko'nikmalari bilan rivojlanishi to'g'risidagi asarlarida pianino darslarida musiqiy qobiliyatlarni muvaffaqiyatli rivojlantirishga yordam beradigan barcha to'plamlar va qo'llanmalar bo'yicha o'ylangan va metodik ravishda tizimli ishlar.

References:

1. Sh. Mirziyoyev. Milliy taraqqiyot va yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1 – jild. – T.: “O'zbekiston” NMIY. 2017, 124 – b.
2. Теплов В. “Psixologiya muzikalnix osobennostey” Moskva 1972 yil.
3. Nishonova Z. T. «Bolalar psixik taraqqiyoti muammolari bo'yicha psixologik maslahatlar berish», Toshkent., 1997;
4. Р.Грубер История музыкальной культуры. Т. I. - Л., 1941. - 595 е.; Т.П.-М., 1953.
5. Macligin, A. L. Pianino ustida improvizatsiya. Moskva 2006 yil.
6. Алексеев А.Д. История фортепианного искусства. Ч. 2. – М., 1967.
7. Фейнберг С.Е. Пианизм как искусство. – М.: Музыка, 2003.